

BİR DEVLET ÇOCUK HASTANESİNDE ÇOCUK PSİKİYATRİSİ KONSÜLTASYONLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bengü Gürsoy Rezaki* Belma Ağaoğlu**

Şadiye Küçükömürçü*

ÖZET

Bir devlet çocuk hastanesinde tıbbi nedenlerle yatan çocuklarda çocuk psikiyatrisi konsültasyonlarını çeşitli yönleriyle incelemektir. 1 Ekim 1995 ve 30 Eylül 1996 tarihleri arasında Dr. Sami Ulus Çocuk Hastanesi'nde yatan çocuklara verilen çocuk psikiyatrisi konsültasyon hizmetleri, hastaların demografik verileri, konsültasyon istenme nedeni ve yatışın kaçınıcı gününde istendiği, ruhsal tanı ve planlanan tedavi gibi bilgilerin yer aldığı bir form ile değerlendirilmiştir. Çalışmanın yapıldığı bir yıl içinde yatan hastaların %12'sinden çocuk psikiyatrisi konsültasyonu istenmiştir. Ortalama yaşı 10.5 olan hastaların %54.5'i kız, %45.5'i erkektir. Konsültasyonların %22.7'sinin henüz hastalık tanısı konmamış çocuklardan istendiği belirlenmiştir. Beş yaşından küçük çocuklar ve organik beyin sendromu olanlar dışlandığında, çocukların %89.6'sının psikiyatri bölümünden konsültasyon istendiği konusunda bilgilerinin olmadığı anlaşılmıştır. Olguların %21.2'sinde konsültasyon isteyen hekim ile konsülte eden psikiyatr görüşmemişlerdir. Konsülte edilen çocukların %48.5'inde psikiyatrik bozukluk saptanmış, %22.7'si izleme alınmış, %27.3'ünde ise psikiyatrik bir sorun düşünülmemiştir. Psikiyatrik tanı konmayan hastalar dışlandığında tedavi için %51.1 oranında psikoterapötik yaklaşım uygulanmış, ilaçla tedavi ise %8.5 oranında yeğlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk psikiyatrisi, konsültasyon, yatan hastalar

SUMMARY: CHILD PSYCHIATRY CONSULTATIONS IN A STATE HOSPITAL FOR CHILDREN

The purpose of this study was to examine the child psychiatry consultations for the inpatients in a state hospital for children. Child psychiatry consultations for inpatients between October 1, 1995 and September 30, 1996 were examined in Dr. Sami Ulus Children's Hospital. A questionnaire was filled in for each consultation including variables such as demographic diagnosis and treatment for the child. Referral rate to child psychiatry among the inpatient children was 1.2% in Dr. Sami Ulus Children's Hospital over a year. The referred children's mean age was 10.5 and girls outnumbered boys (54.5 female, 45.5 male). There was a predominance of ambiguous diagnosis (22.7%) among the referrals. It was understood that 89.6% of the children knew nothing about the consultation process before the consultation took place. In 21.2% of the cases, child psychiatry consultant and consultee could not communicate verbally. In 48.5% of the referred cases a psychiatric diagnosis was made, in 22.7% of the cases no psychopathology was found. Psychotherapeutic approach was chosen in 51.5%, psychotropic medication was recommended in 8.5% of the patients who received a psychiatric diagnosis.

Key words: Child psychiatry, consultation, inpatient

GİRİŞ

Konsültasyon, en yalın biçimde, bir hekimin diğer bir hekime hastanın tüm sorumluluğunu almadan o hasta konusunda yardım etmesi olarak tanımlanmaktadır. Konsültasyon sürecini etkileyen birçok etkenden söz edilmektedir. Konsültasyonun amacı, hasta ve ailesinin özellikleri ve hastaneye yatışa tepkileri, hastalığın doğası, çocuk hekiminin psikiyatrye yatkınlığı, pediatri

ve çocuk psikiyatrisi bölümleri arasındaki ilişkinin bu süreci etkilediği bilinmektedir (Lewis ve Leebens 1996, Sonuvar 1994).

Yurt dışında yapılan çeşitli çalışmalarda, yatan çocuk hastaların %1-%14'ünden çocuk psikiyatrisi konsültasyonu istendiği bildirilmiştir (Shugart 1991). Ülkemizde yapılan bir araştırmada Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hastanesi'nde yatan çocukların %0.6'sından çocuk psikiyatrisi konsültasyonu istendiği saptanmıştır (Özbayrak 1992).

Bu çalışmanın amacı, bir devlet çocuk hastanesinde pediatri ile çocuk psikiyatrisi bölümleri

* Uzm. Dr., Dr. Sami Ulus Çocuk Hastanesi, Çocuk Psikiyatrisi Bölümü, Ankara.

** Doç. Dr., Dr. Sami Ulus Çocuk Hastanesi, Çocuk Psikiyatrisi Bölümü, Ankara.

nin ilişkisinin bir göstergesi olan yatan çocuklarda çocuk psikiyatrisi konsültasyonlarını incelemek ve sonuçlar ışığında bu ilişkinin iyileştirilmesi yolunda çıkarımlar elde etmektir.

YÖNTEM

Dr. Sami Ulus Çocuk Hastanesi'nde yatan hastalara verilen çocuk psikiyatrisi konsültasyon hizmetleri 1 Ekim 1995 ve 30 Eylül 1996 tarihleri arasındaki 12 ay boyunca değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmede kullanılan form araştırmacılar tarafından konsültasyon sonrasında doldurulmuştur. Bu formda bazı demografik verilerin yanısıra konsültasyonun istenme nedeni, yatışın kaçınıcı gününde konsültasyon istendiği, çocuğun psikiyatri konsültasyonu istendiğini bilip bilmediği, (5 yaşından küçük ve/ya da organik beyin sendromu olan çocuklar dışında) konsültan hekimle konsülte eden hekimin görüşüp görüşemediği gibi bilgiler yer almaktadır. Ayrıca varsa ruhsal tanı kaydedilmiş ve planlanan tedavi yöntemi belirtilmiştir. Çocuğun kendisinden psikiyatri konsültasyonu istendiğine ilişkin bilginin araştırıldığı madde dışındaki analizlere tüm çocuklar katılmıştır.

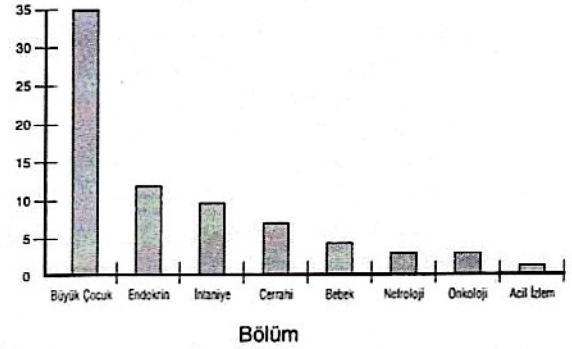
BULGULAR

Çalışmanın yapıldığı 12 ay içinde hastanemize toplam 5415 hastanın yattığı belirlenmiştir. Bu sürede psikiyatri konsültasyonu istenen çocuk sayısı 65'dir. Bu sayılardan yola çıkarak hastanemizde bir yıl boyunca çocuk psikiyatrisi konsültasyonu isteme oranı %1.2 olarak hesaplanmıştır. Bu oran bebeklerde %0.2 iken, büyük çocuklarda %1.6'dır.

Konsültasyon istenen çocukların yaşları 1 ile 17 arasında değişmekte olup, ortalama yaş 10.5'dur. Yarısından çoğu ilkököl ve ilkököl öncesi dönemde olan hastaların %54.5'i kız, %45.5'i erkektir.

Konsültasyonların hemen hemen yarısı büyük çocuk servisinden istenmekte ve bu servisi endokrin, enfeksiyon, cerrahi, bebek, nefroloji ve onkoloji servisleri izlemektedir (Şekil 1).

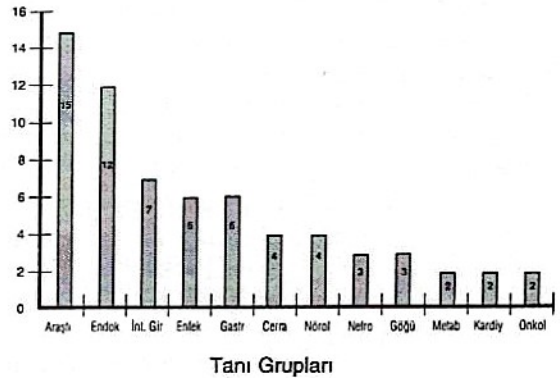
Şekil 1: Konsültasyonların bölümlere göre dağılımı



Konsültasyonlar hasta yatışlarının ertesi günü ile yüz elli altıncı günü arasında istenmiştir (Ortanca 8. gün).

Konsültasyon istenen çocukların %22.7'sinde henüz hastalık tanısı konmamış, araştırılmakta olan çocuklar oldukları belirlenmiştir. Konsülte edilen çocuklarda diğer sık görülen yatış nedenleri ise diabetes mellitus (%12.1), intihar girişimleri (%10.6), ensefalopati-menenjit (%7.6), mide-barsak hastalıkları (%6.0), kuşku genityalya (4.5), akciğer hastalıkları (%4.5), kalp hastalığı (3.0), SSPE (3.0), ALL (%3.0) olarak saptanmıştır (Şekil 2).

Şekil 2: Konsültasyon istenen çocuklarda pediatrik tanıları



Konsültasyon kavramını anlayamayacağı düşünülen 5 yaşından küçük çocuklar ve organik beyin sendromu olan çocuklar dışlandığında, çocukların %89.6'sının başka bir bölümden konsültasyon istendiği konusunda bilgilerinin olmadığı anlaşılmıştır.

Konsülte edilen çocukların %68.2'si çocuk psikiyatrisi bölümünde, %31.8'i ise yattıkları serviste görülmüştür. Hastaneye yatan çocukların sayısı yıl boyunca önemli değişiklik göstermezken, konsültasyonların daha çok mart, nisan, mayıs aylarında istendiği dikkati çekmiştir.

Konsültasyonların %43.9'unun tıbbi soruna eşlik eden ruhsal, %16.7'inin tıbbi sorunlar nedeniyle, %15.2'sinin psikometrik test için, %7.6'sının tedavi ekibi ile sürtüşme ya da kurallara uymama nedeni ile istendiği belirlenmiştir.

Konsültasyon isteyen hekim ile konsülte eden psikiyatri, olguların %37.9'unda hem psikiyatrik görüşme öncesi hem de sonrasında görüşmüşlerdir (Tablo 1). Olguların %24.2'sinde yalnızca önce, %15.2'sinde yalnızca sonra görüşülmüş, %21.2'sinde ise hiç görüşülememiştir (bir olgu bilinmemektedir.)

Tablo 1: Konsülte eden ve konsültan hekimin görüşmesi*

	Sayı	%
Konsültasyondan önce ve sonra	25	37.9
Konsültasyondan önce	16	24.2
Konsültasyondan sonra	10	15.2
Görüşülemeyen	14	21.2

*Bir olgu bilinmemektedir

Bir yıl boyunca konsülte edilen 65 çocuğun 18'inde (%27.3) psikiyatrik bir sorun düşünülmemiştir. 32 çocuğa (%48.5) psikiyatrik tanı konulmuş, 15'i (%22.7) ise izleme alınmıştır. Psikiyatrik tanı konan çocuklarda en sık rastlanan hastalığa uyum sorunlarıdır (28.1). Bunu intihar girişimleri (21.8) ve mental motor gerilik (15.6) izlemiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Konsülte edilen hastalardaki psikiyatrik tanular.

Psikiyatrik tanular	Sayı	%
Hastalığa uyum sorunları	9	28.1
İntihar girişimi	7	21.8
Mental-motor gerilik	5	15.6

Organik beyin sendromu	4	12.5
Kekemelik	2	6.2
DEHB*	1	3.1
Enürezis nokturna	1	3.1
Anne-çocuk ilişki sorunu	1	3.1
Uyku bozukluğu	1	3.1
Ayrılık kaygısı	1	3.1

*Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu

Psikiyatrik tanı konmayan hastalar dışlandığında tedavi için %51.1 oranında psikoterapötik yaklaşım uygulanmış, ilaçla tedavi ise %8.5 oranında yeğlenmiştir. Tedavi ekibinin tutumları yönünden önerilerde bulunanların oranı ise %23.4'dür.

TARTIŞMA

Dr. Sami Ulus Çocuk Hastanesinde bir yıl içinde yatan hastaların %1.2'sinden çocuk psikiyatrisi konsültasyonu istenmiştir. Bu oran, yabancı çalışmalarda saptanan %1 - %14 oranlarına uygundur. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde %0.6 olan çocuk psikiyatrisi konsültasyonları ile karşılaştırıldığında daha yüksek görünen hastanemizdeki oran, hastanemizin daha küçük bir hastane olması, birimler arası işbirliğinin daha yoğun olması ya da hastanemizdeki çocuk hekimlerinin psikiyatrisiye daha yatkın olmaları ile açıklanabilir.

Konsülte edilen hastaların %54.5'i kız, %45.5'i erkektir. Çoğu yabancı çalışma ve ülkemizde Özbayrak (1992) tarafından yapılan araştırmada konsültasyon istenen hastalarda kızların baskınlığından söz edilmektedir. Bu durum, genellikle toplum taramaları ve klinik çalışmalarda ruhsal sorunların kız çocuklara göre erkek çocuklarda daha sık olduğu görüşü ile çelişir gibi görünmektedir. Bu çelişkiyi bazı yazarlar kızlarda somatizasyon ve duygusal sorunların sosyal kabul görüyor olması, tedavi ekibinde kızlardaki ruhsal sorunlara daha duyarlı olabilen kadınların çoğunlukta olması ve erkek çocuklardaki ruhsal sorunlara daha kolay katlanabilmesi şeklinde açıklamaktadırlar (Shugart 1991).

Konsültasyonların hemen hemen yarısı büyük çocuk servisinden istenmiştir. Hastalarda ruhsal sorunların daha fazla olması beklenen nefroloji ve onkoloji servislerinden gelen konsültasyon istemlerinin az olması, araştırmanın yapıldığı dönemde bu servislerde liyezon çalışmasının yürütülmesi ve bir psikiyatr ve bir psikoloğun nefroloji ve onkoloji servislerindeki hastalarla düzenli olarak ilgilenmesine bağlı olabilir.

Konsültasyon istenen hastaların %22.7'sinde hastalıkların henüz araştırma döneminde olduğu belirlenmiştir. Yapılan birçok çalışmada da konsültasyon istemlerinin önemli kısmının henüz tanı konamayan çocuklardan istendiği bildirilmektedir (Shugart 1991, Awad ve Poznanski 1975). Ülkemizde de Aysev ve Kerimoğlu (1994), çocuk psikiyatrisi konsültasyonu istenen çocukların önemli kısmında tanı koyma kargaşasının olduğunu saptamışlardır. Hastaların önemli kısmının bu grupta olması, herhangi bir tanı konamayan hastada çocuk hekimlerinin birde ruhsal nedenleri dışlama istekleri ile ilgili olabileceği gibi hastaneye yatan, çeşitli tetkikler yapılan ama hala hastalığın adının konamadığı çocukların artan kaygıları nedeni ile daha fazla ruhsal sıkıntı yaşamalarına bağlı da olabilir. Henüz araştırma aşamasındaki çocuklar dışlandığında psikiyatri konsültasyonu istenen çocuklardaki pediatrik tanuların sırasıyla en sık endokrinolojik, nörolojik ve mide-barsak sistemi hastalıkları olduğu gözlenmiştir. Bu durum daha önce yapılan bazı çalışmaları (Sack ve ark. 1977, Monelly ve ark. 1973) destekler niteliktedir.

Konsültasyon kavramını anlayamayacak küçük yaştaki çocuklar dışlandığında, çocukların %89.6'sının psikiyatri bölümünden konsültasyon istendiği konusunda bilgilerinin olmadığı anlaşılmıştır. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinde yapılan çalışmada bu oranın %65.5 olduğu saptanmıştır (Özbyrak 1992).

Konsültasyondan önce konsültasyon isteyen hekimle görüşerek çocuk hakkında ayrıntılı bilgi almak, konsültasyondan sonra da hasta hakkındaki görüşleri hastanın hekimi ile paylaşmak ve tartışma olanağı sağlamak yeğlenmekle birlikte, olguların %21.2'sinde her ikisi de yapılamamıştır. Özbyrak'ın çalışmasında (1992) ise %17.9 olguda konsülte eden ve konsültanın görüşemediği bildirilmiştir.

Hastaların %48.5'ine psikiyatrik tanı konmuş, %22.7'si de izleme alınmıştır. İzleme alınan gruptaki çocuklar, ilk görüşmede psikiyatrik tanı konmamakla birlikte ruhsal sorun olabileceği düşünülerek tekrar görüşmek ya da ayrıntılı bilgi almak için aile görüşmesi yapılmak üzere çağrılan çocuklardır. Bir yıl içinde görülen 65 çocuğun 18'inde (%27.3) psikiyatrik bir sorun düşünülmemiştir. Psikiyatrinin sınırları görece iyi tanımlanmamış olduğundan psikiyatlardan ruhsal bozukluklardan daha geniş bir sorun yelpazesine yardım etmeleri beklenmektedir (Steinberg 1992). Hastaların dörtte birinden fazlasında ruhsal bozukluk saptanmamasının bir nedeni de bu olabilir.

Konsültasyon istenen hastalarda en sık olarak "Hastalığa uyum sorunu" görüldüğü saptanmıştır. McFayden ve arkadaşlarının (1991) yaptıkları retrospektif bir çalışmada da konsültasyon istenen çocuklarda en sık gözlenen ruhsal tanının uyum tepkileri olduğu bildirilmiştir.

Hastaların yarısında (51.1) psikoterapötik yaklaşım yeğlenirken %8.5'ine ilaç tedavisi başlanmıştır. Tedavi ekibinin tutumu yönünden öneriler ise %23.4 hastada uygulanmıştır. Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hastanesi'nde yapılan çalışmada %50.0 psikoterapötik yaklaşım, %34.6 oranında ilaç tedavisi uygulanmıştır (Özbyrak 1992). Bizim çalışmamızda ilaç tedavisinin daha az önerilmesi olası birçok nedenin yanısıra çalışmamızda en çok tanısı araştırılmakta olan çocukların bulunması ve bu durumda tabloyu karıştırmamak için ilaç verilmemesini yeğlememizle ilgili olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma, Dr. Sami Ulus Çocuk Hastanesi'nde yatan çocuklardan %1.2 olan çocuk psikiyatrisi konsültasyonu isteme oranının dünyada belirlenen oranlara uymakla birlikte, düşük olduğunu ortaya çıkarmıştır. Olguların yaklaşık beşte birinde konsültasyon öncesi ya da sonrası konsültasyonu isteyen çocuk hekimi ile görüşülememesi de henüz konsültasyon-liyezon sürecinin öneminin çocuk hekimleri ve / ya da psikiyatrlerce tam anlamıyla anlaşılmamış olduğunu düşündürmektedir. Oysa, bir hastaya aynı nedenle farklı açılardan yaklaşan iki hekimin karşılıklı

görüşüp tartışmalarının, hastanın temel soruna ya da temel soruna eşlik eden diğer sorunlara getirebileceği katkı gözardı edilmemelidir.

Konsültasyon kavramını anlayamayacak çocuklar dışlandığında, çocukların %89.6'sının kendilerini bir de çocuk psikiyatrinin değerlendireceği konusunda bilgilerinin olmadığı anlaşılmıştır. Bu durum büyük olasılıkla servisteki işleri çok yoğun olan çocuk hekimlerinin böyle bir durumu çocuğa bildirmeyi gereksiz bulmaları ya da bunun için zaman bulamamaları nedeniyle olabilir. Ancak kendisine bir açıklama yapılmadan bir hastane görevlisinin alıp psikiyatri polikliğine getirdiği çocuğun yaşayacağı yoğun kaygı ve korku ilk psikiyatrik görüşmeyi olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu nedenle, hastanın konsültasyondan önce hekimi tarafından bilgilendirilmesinin önemi açıktır.

Ülkemizde henüz gelişme aşamasındaki bir dal olan konsültasyon-liyezon psikiyatrisinin önemi hastanelerimizde giderek daha fazla kendini göstermektedir. Pedyatri-çocuk psikiyatrisi işbirliğini arttırma yönündeki adımlar, çocukların hastanede kalma sürelerini azaltabileceği gibi çocuklar için çok olumsuz olan bu dönemin daha kolay atlatılmasına yardımcı olabilir.

KAYNAKLAR

Awad GA, Poznanski EO (1975) *Psychiatric consultations in a pediatric hospital. Am J Psychiatry* 132(9): 915-918.

Aysev A, Kerimoğlu E (1994) *Çocuk psikiyatrisinden istenen konsültasyonların bir yıllık değerlendirilmesi. Çocuk Psikiyatrisinde Konsültasyon Liyezon içinde. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bilim Dalı Yayınları, Ankara. s:39-46.*

Lewis MB, Leebens PK (1996) *The consultation process in child and adolescent psychiatric consultation-liaison in pediatrics. Child and Adolescent Psychiatry: A Comprehensive Textbook içinde, İkinci Baskı, Williams and Wilkins, Baltimore. S:935.*

McFayden A, Broster G, Black D (1991) *The impact of a child psychiatry liaison service on patterns of referral. Br J Psychiatry* 158: 93-96.

Monnelly EP, Ianzito BM, Stewart Ma (1973) *Psychiatric consultations in a children's hospital. Am J Psychiatry* 130:789-790.

Özbayrak KR (1992) *Hacettepe Üniversitesi Hastanesi'nde psikiyatrik konsültasyonlarının değerlendirilme-*

si. Uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.

Sack W, Cohen S, Grout C (1977) *One year's survey of child psychiatry consultations in a pediatric hospital. J Am Acad Child Psychiatry* 16: 716-727.

Shugart MA (1991) *Child psychiatry consultations to pediatric inpatients. Gen Hosp Psychiatry* 13:325-336.

Sonuvar B (1994) *Genel hastane liyezon ilişkisinde çocuk psikiyatrisinin yeri ve önemi. Çocuk Psikiyatrisinde Konsültasyon Liyezon içinde, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Bilim Dalı Yayınları, Ankara, s:17.*

Steinberg D (1992) *Consultative work in child and adolescent psychiatry. Archives of Disease in Childhood* 67: 1302-1305.